

Bruksela, dnia 13.4.2018r.
COM(2018) 181 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

**w sprawie stosowania dyrektywy 2007/43/WE i jej wpływu na dobrostan kurcząt
utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa oraz w sprawie opracowania
wskaźników dobrostanu**

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

1 KONTEKST

Niniejsze sprawozdanie dotyczy dyrektywy Rady 2007/43/WE¹ w sprawie ustanowienia minimalnych zasad dotyczących ochrony kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa (dalej „dyrektywa”), a konkretnie art. 6 ust. 3 tej dyrektywy, w którym zobowiązuje się Komisję do przedłożenia Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdania dotyczącego stosowania i wpływu dyrektywy na dobrostan kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa. W niniejszym sprawozdaniu uwzględniono warunki produkcji mające wpływ na dobrostan kurcząt rzeźnych oraz społeczno-gospodarcze i administracyjne skutki dyrektywy, w tym aspekty regionalne. Niniejsze sprawozdanie stanowi także jedno z działań przewidzianych w strategii Unii Europejskiej w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt na lata 2012–2015². We wspomnianej strategii UE szczególny nacisk położono na oparte na rezultatach podejście w dziedzinie dobrostanu zwierząt oraz szersze wykorzystanie wskaźników w ocenie dobrostanu kurcząt rzeźnych oraz w uboju w przyszłości.

Niniejsze sprawozdanie oparte jest na badaniu z 2017 r. dotyczącym wpływu wdrożenia dyrektywy na społeczeństwo i gospodarkę oraz dobrostan zwierząt³ (dalej: „badanie z 2017 r.”). Inne źródła informacji obejmują audyty przeprowadzone przez Dyрекcję Generalną ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności, z których pochodzą informacje na temat kontroli urzędowych, opinie Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) oraz inne badania zapewniające wiedzę naukową w dziedzinie dobrostanu kurcząt rzeźnych, a także wyniki warsztatów przeprowadzonych w 2017 r. z udziałem wszystkich państw członkowskich w zakresie wykorzystania danych pochodzących z rzeźni do monitorowania dobrostanu⁴.

Przepisy wcześniejsze względem dyrektywy nie zawierały żadnych wymogów związanych konkretnie z dobrostanem brojlerów, stosowano zatem wyłącznie wymogi zawarte w dyrektywie 98/58/WE⁵ dotyczącej ochrony zwierząt hodowlanych, w tym ogólne zasady w zakresie zapewnienia pomieszczenia, żywienia, pojenia i opieki zgodnie z fizjologicznymi i etologicznymi potrzebami zwierząt. W ramach przeprowadzonego w 2005 r. badania Eurobarometr ponad czterech na dziesięciu obywateli UE wskazało kurczęta utrzymywane z przeznaczeniem na produkcję mięsa jako jeden z gatunków najbardziej potrzebujących poprawy w zakresie dobrostanu i ochrony⁶.

---

¹ Dyrektywa Rady 2007/43/WE z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie ustanowienia minimalnych zasad dotyczących ochrony kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa, Dz.U. L 182 z 12.7.2007, s. 19–28.

² COM(2012) 6 final https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/strategy_en

³ „Study on the application of the broilers Directive (Dir 2007/43/EC) and development of welfare indicators” (Badanie dotyczące zastosowania dyrektywy w sprawie brojlerów (dyrektywa 2007/43/WE) oraz opracowania wskaźników dobrostanu), zob.: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f4ccd35e-d004-11e7-a7df-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-50600507>

⁴ „Use of slaughterhouse data to monitor welfare of broilers on farm” (Wykorzystanie danych pochodzących z rzeźni do monitorowania dobrostanu kurcząt rzeźnych utrzymywanych w gospodarstwie), <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9fbf913d-de15-11e6-ad7c-01aa75ed71a1/language-en>

⁵ Dyrektywa Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. dotycząca ochrony zwierząt hodowlanych (Dz.U. L 221 z 8.8.1998, s. 23–27).

⁶ „Attitudes of consumers towards the welfare of farmed animals” (Podejście konsumentów do dobrostanu zwierząt hodowlanych), <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/1974/yearTo/2005/surveyKy/450>

W odrębnym sprawozdaniu w sprawie wpływu selekcji genetycznej na dobrostan kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa, wymaganym na mocy art. 6 ust. 1 dyrektywy, Komisja Europejska stwierdziła, że jest gotowa ułatwiać wprowadzanie ulepszeń zgodnie ze swoim mandatem w zakresie dobrostanu zwierząt i poprzez istniejące narzędzia oraz że na tym etapie nie ma potrzeby wprowadzania aktów ustawodawczych w tym obszarze⁷.

W dyrektywie wprowadzono wymogi dotyczące dobrostanu zwierząt mające zastosowanie do kurników, w których utrzymywane są kurczęta z przeznaczeniem na produkcję mięsa, wymogi dotyczące maksymalnych poziomów zagęszczenia hodowli oraz dodatkowe wymogi dla opiekunów prowadzących działalność przy wyższych poziomach zagęszczenia hodowli. W przypadku wyższych poziomów zagęszczenia hodowli dane dotyczące śmiertelności muszą zostać przekazane do rzeźni wraz ze stadem drobiu i poddane ocenie. Jest to pierwszy akt prawny UE, w którym wprowadzono wskaźniki odnoszące się do zwierząt jako sposób na regulację dobrostanu zwierząt. Monitoring w rzeźniach stanowi działanie dodatkowe oprócz niedyskryminacyjnej kontroli gospodarstw i w pewnych przypadkach powinien prowadzić do kontroli gospodarstw hodowlanych przeprowadzanych w ramach działań następczych związanych z wynikami badań poubojowych.

2 SYTUACJA EKONOMICZNA SEKTORA

Unia Europejska jest jednym z największych światowych producentów kurcząt rzeźnych (11,3 % światowej produkcji); całkowita produkcja mięsa drobiowego w UE w 2014 r. wyniosła 14,1 mln ton. Według badania z 2017 r. państwa, które – każde z osobna – mają jeszcze wyższy poziom produkcji, to Brazylia, Stany Zjednoczone Ameryki i Chiny. Trzy czwarte produkcji UE skupione jest w siedmiu państwach członkowskich: Niemczech, Hiszpanii, Francji, Włoszech, Niderlandach, Polsce i Zjednoczonym Królestwie, gdzie ponadto znajdują się największe gospodarstwa⁸.

W badaniu z 2017 r. wskazano, że w latach 2009–2014 produkcja kurcząt rzeźnych w UE wzrosła o 18,6 % i wynosi obecnie około 6,5 mld ptaków rocznie. Produkcja i konsumpcja stale wzrastają, a mięso kurcząt jest drugim pod względem ilości mięsem po wieprzowinie spożywanym w UE. Oczekuje się, że w latach 2015–2025 produkcja mięsa drobiowego w UE wzrośnie o 3,8 %, a jego konsumpcja o 3,4 %. W przypadku mięsa drobiowego UE jest w 103,9 % samowystarczalna, z wywozem stanowiącym 11 %, a przywozem równoważnym 6 % produkcji. Przywóz, którego większość stanowią kawałki o wyższej wartości pochodzące z Brazylii i Tajlandii, jest skierowany głównie do Niemiec, Francji, Niderlandów i Zjednoczonego Królestwa.

---

⁷ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wpływu selekcji genetycznej na dobrostan kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa (COM(2016) 182 final), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0182&qid=1521036371021&from=EN>

⁸ Komisja Europejska, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, dane dostępne na stronie internetowej: http://ec.europa.eu/agriculture/poultry/index_en.htm

Według badania z 2017 r. w sektorze drobiowym w UE zatrudnionych jest ponad ćwierć miliona osób, z czego 62 % pracuje w zakładach uboju/przetwórstwa, a niemal jedna piąta (19 %) w produkcji podstawowej, głównie w 23 360 dużych gospodarstwach zajmujących się chowem brojlerów⁹. W niektórych regionach Unii Europejskiej sektor ten odznacza się silną integracją (wspólna własność zakładów hodowlanych, wylęgarni, kurników, wytwórni pasz i zakładów przetwórczych), a opiekunowie otrzymują ustaloną stawkę za pracę oraz na pokrycie kosztów zmiennych. W innych regionach integracja jest mniejsza i opiekun jest również właścicielem ptaków. Wysoki poziom integracji jest częsty w przypadku Niemiec, Francji, Włoch, Austrii i Zjednoczonego Królestwa, natomiast niższy jej poziom jest częstszy w Belgii, Niderlandach, Polsce, Finlandii i Szwecji. Oba modele często występują w Danii i na Węgrzech.

3 STOSOWANIE DYREKTYWY

W badaniu z 2017 r. wskazano, że dyrektywa została w pełni transponowana do prawodawstwa krajowego oraz że jej wdrożenie ma charakter regionalny w Belgii, w Niemczech, we Włoszech i w Hiszpanii, a w Zjednoczonym Królestwie znajduje się w gestii poszczególnych terytoriów dysponujących autonomią.

3.1 Szkolenie i informowanie osób zajmujących się kurczętami

W dyrektywie wprowadzono wymogi w zakresie specjalistycznych szkoleń dla opiekunów, z odstępstwami ze względu na uprzednie doświadczenie. Szkolenie tego rodzaju zatwierdzają władze i w najczęstszych przypadkach zapewnia je strona trzecia. W badaniu z 2017 r. wykazano jednak, że niewielka liczba państw członkowskich nie oferuje właściwych szkoleń.

W ramach szkoleń kładzie się nacisk na odpowiedzialność opiekuna oraz potrzebę zrównoważonego zarządzania i zapewniania zasobów, a także praktyczne aspekty wyłapywania i transportu.

Władze wydają opiekunom świadectwo kwalifikacji, przy czym dwie trzecie takich świadectw przyznawane jest po odbyciu szkolenia, a jedna trzecia w oparciu o uprzednie doświadczenie. Wielu opiekunów, którzy mogliby skorzystać z odstępstwa dzięki swojemu doświadczeniu, wybiera zamiast tego udział w szkoleniu, jako że ceni możliwość zdobycia informacji na temat takich kwestii jak zachowanie i stres u kurcząt rzeźnych¹⁰.

Chociaż osoby, które wyłapują i załadowują ptaki przed transportem do rzeźni, nie muszą posiadać świadectwa kwalifikacji, w dyrektywie przewidziano wymóg, aby opiekunowie

---

⁹ Gospodarstwa utrzymujące ponad 1 000 kurcząt rzeźnych (dane Eurostatu z 2013 r.), chociaż stanowią mniej niż 1 % wszystkich gospodarstw z brojlerami, utrzymują 94 % wszystkich ptaków.

¹⁰ „Educating professionals on animal welfare” (Kształcenie specjalistów w dziedzinie dobrostanu zwierząt), publikacja dostępna pod adresem:

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4cca0815-024f-11e7-8a35-01aa75ed71a1>

zapewnili im instrukcje i wskazówki. Opiekun nie jest jednak zazwyczaj osobą organizującą wyłapywanie ptaków, szczególnie w przypadku silnie zintegrowanego sektora oraz kiedy to rzeźnia organizuje transport, w związku z czym nie ma on najlepszych możliwości do udzielania instrukcji zespołowi wyłapującemu. W przypadkach tego rodzaju w pewnych częściach sektora zapewniono dodatkowe szkolenia dla zespołów wyłapujących, w celu zapewnienia, by zaangażowane w te działania osoby znały najlepsze praktyki oraz swoje obowiązki prawne.

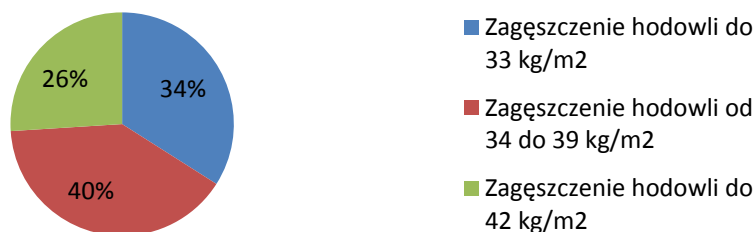
3.2 Zagęszczenie hodowli i kontrole

W dyrektywie przewidziano trzy zakresy zagęszczenia hodowli oraz odpowiadające im różne zestawy wymogów dla opiekunów:

- Ogólna zasada brzmi, że zagęszczenie hodowli nie może przekraczać 33 kg/m^2 .
- Odstępstwo umożliwiające zwiększenie zagęszczenia hodowli z 33 kg/m^2 do 39 kg/m^2 może mieć miejsce, w przypadku gdy w odniesieniu do każdego kurnika przechowywane są pewne dodatkowe dokumenty oraz kurnik spełnia określone parametry klimatyczne. Dodatkowo dokumentacja przekazywana do rzeźni wraz ze stadem musi zawierać informacje na temat wskaźnika śmiertelności dziennej oraz skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej.
- Dalsze zwiększenie zagęszczenia z 39 kg/m^2 do 42 kg/m^2 jest dozwolone, jeżeli oprócz spełnienia warunków wymienionych w poprzednim punkcie działania monitorujące prowadzone przez władze potwierdzają zapisy dotyczące niskich wskaźników śmiertelności oraz stosowanie dobrych praktyk zarządzania. W przypadku tych najwyższych poziomów zagęszczenia hodowli w dyrektywie przewidziano wskaźnik mający postać wzoru i dotyczący skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej, który nie może zostać przekroczony.

Zgodnie z badaniem z 2017 r. Dania, Niemcy, Austria, Szwecja i Zjednoczone Królestwo podjęły przy transponowaniu dyrektywy do prawodawstwa krajowego decyzję o niekorzystaniu z niektórych lub wszystkich odstępstw dotyczących zagęszczenia hodowli. Zarówno Niemcy, jak i Zjednoczone Królestwo wskazały, że ich decyzja opiera się na dowodach naukowych, zgodnie z którymi wyższe poziomy zagęszczenia mogą zagrażać dobrostanowi zwierząt. W pozostałych 23 państwach członkowskich prawodawstwo krajowe stanowi prostą transpozycję dyrektywy. Tym samym w momencie przeprowadzania badania z 2017 r. pewna grupa państw członkowskich zezwalała na zagęszczenie hodowli do 33 kg/m^2 , inne państwa członkowskie zezwalały na zagęszczenie do 39 kg/m^2 , wreszcie w trzeciej grupie dozwolone było najwyższe zagęszczenie hodowli do 42 kg/m^2 – w sumie niemal trzy czwarte kurcząt rzeźnych w UE utrzymywanych jest w warunkach zagęszczenia hodowli poniżej 39 kg/m^2 (zob. wykres):

% kurcząt rzeźnych utrzymywanych w UE w warunkach każdego z trzech zagęszczeń hodowli

W badaniu z 2017 r. wskazano, że niewiele ponad jedna czwarta produkcji UE odbywa się w warunkach najwyższego zagęszczenia hodowli, w przypadku którego opiekunowie są zobowiązani do spełnienia pewnych dodatkowych wymogów wskazanych w dyrektywie. Ponad połowa (55 %) brojlerów hodowanych w warunkach najwyższego zagęszczenia utrzymywana jest we Francji, 18 % w Niderlandach i 9 % w Belgii.

Podczas wybiórczych kontroli władze zapewniają, by w okresach ryzyka nie występowało nadmierne zagęszczenie hodowli. Jeden z okresów ryzyka występuje tuż przed „przerzedzaniem”, praktyką stosowaną w wielu państwach członkowskich polegającą na przekazaniu pewnej liczby ptaków do rzeźni na kilka dni przed większością stada, dzięki czemu w kurniku powstaje dodatkowe miejsce. Inny okres, w którym zagęszczenie hodowli może być najwyższe, przypada bezpośrednio przed wysłaniem ptaków do rzeźni przy zakończeniu cyklu produkcji. Aby przeprowadzić skuteczną ocenę zgodności z wymogami prawnymi przewidzianymi w dyrektywie, państwa członkowskie muszą ustanowić jasne kryteria zgodności, aby ich inspektorzy mogli ocenić w praktyce, czy gospodarstwa przestrzegają przepisów prawa. Większość państw członkowskich zapewniła pewne wskazówki dotyczące praktycznych kroków do wykonania przy pomiarach zagęszczenia hodowli, jednakże tylko nieliczne udzieliły inspektorom wskazówek w zakresie wystarczalności wentylacji. Choć wentylacja ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia warunków klimatycznych w kurniku, jedynie mniejszość państw członkowskich określiła maksymalne poziomy stężenia gazów i zapewniła sprzęt do ich pomiaru. Wybiórcze kontrole gospodarstw są zasadniczo skupione na zapewnionych zasobach, a nie na samych ptakach, jako że trudno jest zbadać poszczególne żywe ptaki wśród kilku tysięcy osobników w kurniku.

Niektóre władze, szczególnie w Danii, która posiada najdłużej działający system monitorowania specjalnych wskaźników w rzeźni, wskazywały, że bardziej skutecznym rozwiązaniem było identyfikowanie problematycznych gospodarstw na podstawie monitorowania rzeźni, a nie wybiórczych kontroli gospodarstw. Władze te uważają wykorzystanie wskaźnika odnoszącego się do zwierząt, którego wartość można zmierzyć po uboju i który jest silnie skorelowany z warunkami klimatycznymi panującymi w kurniku

podczas chowu, za najskuteczniejszy sposób organizowania kontroli i wykrywania potencjalnych problemów z warunkami środowiskowymi panującymi w gospodarstwie.

Zarówno przedstawiciele branży, jak i władze uważają wymóg przekazywania danych dotyczących zarówno wskaźnika śmiertelności dziennej, jak i skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej wraz ze stadami wysyłanymi do rzeźni za nadmiernie obciążający. W większości państw członkowskich wraz ze stadami wysyłanymi do rzeźni przekazywane są tylko dane dotyczące skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej. Aby zbadać, kiedy występuje śmiertelność, tj. w okresie poprzedzającym wysłanie do rzeźni czy wcześniej podczas chowu, władze muszą mieć dostęp do wskaźników śmiertelności dziennej w przypadku poziomów zagęszczenia hodowli przekraczających 33 kg/m². Przekazywanie tych danych jest w niektórych państwach członkowskich łatwiejsze, ponieważ opiekunowie rejestrują wskaźniki śmiertelności dziennej bezpośrednio w bazie danych, do której mają również dostęp urzędowi lekarze weterynarii, mający dzięki temu możliwość przeprowadzenia odpowiedniego dochodzenia w przypadku śmierci ptaków.

W różnych państwach członkowskich zastosowanie mają różne maksymalne poziomy zagęszczenia hodowli. Bardziej surowe wymogi w zakresie zarządzania i monitorowania, których spełnienie jest konieczne w przypadku prowadzenia działalności w warunkach wyższego zagęszczenia hodowli, ograniczają potencjalne problemy z dobrostanem.

Wymóg przeszkolenia opiekunów jest w branży ceniony, a w niektórych jej obszarach zapewnia się również dodatkowe szkolenia dla organizatorów transportu i personelu zaangażowanego w wylapywanie ptaków przed transportem.

Inspektorzy gospodarstw zapewniają zasadniczo spełnienie wymogów prawodawstwa, niemniej państwa członkowskie nie w każdym przypadku zapewniły jasne kryteria zgodności, aby ich inspektorzy mogli ocenić w praktyce, czy gospodarstwa przestrzegają przepisów prawa. Istnieją jednak pewne dobre praktyki, takie jak precyzyjnie określone maksymalne poziomy stężenia gazów oraz dostępny sprzęt do ich pomiaru.

W niektórych państwach członkowskich istnieje dobra praktyka polegająca na automatycznym udostępnianiu danych na temat wskaźników śmiertelności, co ułatwia badanie – zgodnie z dyrektywą – przypadków, w których śmiertelność może być nadmierna.

4 OPRACOWANIE WSKAŹNIKÓW DOBROSTANU

4.1 Wskaźnik obowiązkowy

Aby wskaźnik był przydatny w programie monitoringu, powinien być jasno zdefiniowany, mierzalny w praktyce oraz powinien wspierać proces decyzyjny dotyczący dopuszczalności warunków w gospodarstwie. Maksymalny skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej¹¹

¹¹ „Skumulowany wskaźnik śmiertelności dziennej” jest sumą wskaźników śmiertelności dziennej, a ten ostatni wskaźnik z kolei oznacza liczbę kurcząt padłych w kurniku tego samego dnia, w tym ubitych z powodu choroby lub z innych powodów, podzieloną przez liczbę kurcząt znajdujących się w kurniku w tym dniu i pomnożoną przez 100.

określony w dyrektywie dla gospodarstw działających w warunkach najwyższego zagęszczenia hodowli jest właśnie takim wskaźnikiem.

Wskaźnik ten, ustalany w odniesieniu do każdego stada z wykorzystaniem wzoru określonego w dyrektywie, może być stosowany do sprawdzenia, czy opiekun był w stanie uniknąć nadmiernej liczby przypadków śmiertelności w okresie chowu. Jeżeli w odniesieniu do stad utrzymywanych w warunkach najwyższego zagęszczenia hodowli wyznaczony limit jest przekroczony, władze wymagają od opiekunów przekazania wystarczających wyjaśnień potwierdzających, że przyczyny przekroczenia znajdowały się poza ich kontrolą. W przeciwnym przypadku opiekunowie są zobowiązani do prowadzenia działalności przy niższym zagęszczeniu hodowli w odniesieniu do siedmiu kolejnych stad. Zanim opiekun będzie mógł znowu działać w warunkach wyższego zagęszczenia hodowli, w opisanym okresie nie może dojść do przekroczenia wspomnianego limitu.

Często kiedy wskaźniki śmiertelności są przekroczone, przypadki śmiertelne występują w pierwszym tygodniu produkcji i opiekun twierdzi, że spowodowane one były warunkami panującymi w wylęgarni lub w stadach rodzicielskich. Władze akceptują takie argumenty, ale nie badają warunków w wylęgarni. W prawie Unii nie przewidziano szczegółowych wymogów dla wylęgarni i żadne z państw członkowskich poddawanych audytowi przez DG ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności nie posiada kryteriów oceny ogólnych wymogów przewidzianych w dyrektywie 98/58/WE w odniesieniu do tego rodzaju zakładów.

Stosowanie skumulowanego wskaźnika śmiertelności dziennej, aby zmniejszyć zagęszczenie hodowli w kolejnych stadach, jest często postrzegane jako kara. Aby nie przekroczyć limitu i uniknąć redukcji zagęszczenia hodowli, opiekunowie, którzy w przeciwnym przypadku ubijaliby ptaki z przyczyn związanych z dobrostanem zwierząt, mogą zamiast tego transportować być może niezdolne do podróży ptaki do rzeźni, aby nie zostały one uwzględnione we wskaźnikach śmiertelności dotyczących ich gospodarstwa.

Monitorowanie takich warunków jak zwiększona częstotliwość występowania przypadków kontaktowego zapalenia skóry, zarobaczenia i chorób ogólnoustrojowych stanowi, zgodnie z wymogami, część rutynowego badania poubojowego w rzeźni. W dyrektywie nie określono jednak zakresu ani dotkliwości takich warunków odzwierciedlających niedostateczne warunki dobrostanu. Tym samym, chociaż urzędowy lekarz weterynarii ma obowiązek poinformować opiekuna oraz właściwy organ, jeżeli wyniki inspekcji są równoznaczne z niskim poziomem dobrostanu, to od państwa członkowskiego zależy dalsze określenie wymiernych kryteriów i zapewnienie wskaźnika, który mógłby wspierać tę decyzję.

4.2 Wskaźniki dobrowolne

W badaniu z 2017 r. stwierdzono, że w 18 państwach członkowskich istnieje wymóg prawa krajowego, który przewiduje rejestrację przypadków zapalenia skóry opuszki podeszwowej, a 15 z tych państw łączy ten wymóg z ukierunkowanymi działaniami. Zapalenie skóry opuszki podeszwowej jest wskaźnikiem monitorowanym w rzeźni, który można wykorzystać do identyfikacji problematycznych gospodarstw, w których niezbędne jest podjęcie działań

naprawczych w celu wyeliminowania podstawowych problemów. Zapalenie skóry opuszki podeszwowej jest rodzajem kontaktowego zapalenia skóry spowodowanego oparzeniami amoniakiem, kiedy dłuższy kontakt ze słabej jakości ściółką o wysokiej wilgotności i zawartości amoniaku powoduje chemiczne podrażnienie skóry. Zapalenie skóry opuszki podeszwowej jest skorelowane z innymi postaciami kontaktowego zapalenia skóry, takimi jak kontaktowe zapalenie stawu skokowego i zapalenie kaletki mostkowej, które wskazują nie tylko na złą jakość ściółkę, ale również na możliwą kulawiznę lub problemy z poruszaniem się. Ponieważ wyłapywanie, transport lub warunki panujące w rzeźni nie mają wpływu na to schorzenie, jest ono dobrym wskaźnikiem dobrostanu zwierząt w gospodarstwie. W 15 państwach członkowskich wskaźnik ten jest łączony z ukierunkowanymi działaniami, a w Hiszpanii i Zjednoczonym Królestwie takie systemy zostały wdrożone, choć nie są określone w przepisach prawa, co oznacza, że około 80% produkcji drobiu w UE objęte jest tym systemem punktacji.

W Danii, Niderlandach, Szwecji i Zjednoczonym Królestwie stosowano ten wskaźnik w praktyce przez najdłuższy czas. Państwa te korzystają z trzypoziomowego systemu punktacji, który najpierw został wprowadzony w Szwecji¹². W jedenastu państwach członkowskich, w których nie istnieją takie systemy punktacji powiązane z ukierunkowanymi działaniami, przeprowadza się pomimo to badania poubojowe zgodnie z wymogami przewidzianymi w rozporządzeniu (WE) nr 854/2004¹³, jednak dane pochodzące z tych badań nie są systematycznie wykorzystywane do ustalania priorytetów w zakresie kontroli gospodarstw.

Wykorzystywanie zapalenia skóry opuszki podeszwowej jako wskaźnika umożliwiło państwom członkowskim opracowanie skutecznych systemów kontroli dobrostanu kurcząt rzeźnych¹⁴. Chociaż oceny i wartości progowe w poszczególnych państwach członkowskich są różne, we wszystkich przypadkach przewidziano instrukcje dotyczące badania poubojowego, sprawozdań z wyników badań i działań następczych. Niezbędna jest dobra komunikacja i koordynacja pomiędzy organami odpowiedzialnymi za rzeźnię oraz za gospodarstwa, aby opiekunowie uzyskujący stale wysokie oceny punktowe byli zobowiązani do rozwiązania problemu. Z drugiej strony stale niskie oceny punktowe dotyczące zapalenia skóry opuszki podeszwowej dowodzą, że dany opiekun osiąga dobre wyniki.

---

¹² „Management tools to reduce footpad dermatitis in broilers” (Narzędzia zarządzania służące ograniczeniu liczby przypadków zapalenia skóry opuszki podeszwowej), I. de Jong i J. van Harn, Aviagem, 2012.

¹³ Rozporządzenie (WE) nr 854/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi, Dz.U. L 139 z 30.4.2004, s. 206, sprostowane i ponownie opublikowane w Dz.U. L 226 z 25.6.2004, s. 83.

¹⁴ „Contribution of Meat Inspection to the surveillance of poultry health and welfare in the European Union” (Wkład kontroli mięsa w nadzór nad zdrowiem i dobrotanem drobiu w Unii Europejskiej), A. Huneau-Salaün, K. D. Stärk, A. Mateus, C. Lupo, A. Lindberg, S. Le Bouquin-Leneveu, *Epidemiology & Infection*, 2015, tom 143, numer 11, s. 2459–2472.

EFSA zapewniła system gromadzenia zharmonizowanych danych oraz model przekazywania danych¹⁵ zgodnie z wymogami przewidzianymi w art. 6 ust. 2 dyrektywy. Podczas warsztatów przeprowadzonych w 2017 r. eksperci z państw członkowskich stwierdzili, że chociaż przyjęte podejście epidemiologiczne / oparte na poborze próby pozwala uzyskać ogólnokrajowy obraz poziomów występowania zapalenia skóry opuszki podeszwowej, nie zapewnia jednak narzędzia umożliwiającego ustalanie na bieżąco hierarchii priorytetów w zakresie kontroli poszczególnych gospodarstw. Eksperci z państw członkowskich uznali, że z wyjątkiem sytuacji, w której taki system jest już wdrożony, muszą opracować wytyczne dotyczące sposobu wykorzystania danych z rzeźni w ramach kontroli opartych na analizie ryzyka.

Wskaźniki umieralności stanowią podstawowy miernik dobrostanu stada, z kolei przyznawanie ocen punktowych w odniesieniu do określonych rodzajów kontaktowego zapalenia skóry wykrytych po uboju, a w szczególności zapalenia skóry opuszki podeszwowej, jest obecnie wykorzystywane przez większość państw członkowskich jako najlepsza metoda dokonywania oceny ryzyka dotyczącej gospodarstw z brojlerami oraz uszeregowania gospodarstw pod kątem kolejności kontroli i podejmowanych wobec nich działań. Monitorowanie kolejnych stad po uboju można wykorzystać do potwierdzenia, że podstawowe problemy zostały skorygowane.

Choć często podejrzewa się, że warunki panujące w wylęgarniach lub stadach rodzicielskich są przyczyną wysokich wskaźników śmiertelności na wczesnych etapach chowu, zakłady tego rodzaju nie są badane przez władze ze względu na brak określonych szczegółowych przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt, mających zastosowanie do tych innych zakładów.

5 SKUTKI DLA DOBROSTANU ZWIERZĄT

W opinii EFSA¹⁶ wymieniono główne choroby wywołujące skutki dla dobrostanu kurcząt rzeźnych, takie jak schorzenia nóg, kontaktowe zapalenie skóry, wodobrzusze i syndrom nagłej śmierci. Wskazano w niej, że sytuacja w tym obszarze uległa pogorszeniu wskutek intensywnej selekcji mającej na celu uzyskanie szybkiego tempa wzrostu oraz podwyższonej wydajności paszy, lecz również w związku z warunkami środowiskowymi. Dyrektywa ma na celu poprawę dobrostanu kurcząt dzięki lepszemu zarządzaniu i lepszym warunkom środowiskowym, a zagadnienie selekcji genetycznej będzie na jej podstawie przedmiotem kolejnego sprawozdania Komisji.

¹⁵ "Technical assistance to the Commission (Article 31 of Regulation (EC) No 178/2002) for the preparation of a data collection system of welfare indicators in EU broilers' slaughterhouses" (Pomoc techniczna dla Komisji (art. 31 rozporządzenia (WE) nr 178/2002) przy opracowywaniu systemu gromadzenia danych dotyczących wskaźników dobrostanu w unijnych rzeźniach drobiu) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2013.3299/pdf>

¹⁶ „Scientific Opinion on the influence of genetic parameters on the welfare and the resistance to stress of commercial broilers” (Opinia naukowa na temat wpływu parametrów genetycznych na dobrostan i odporność na stres brojlerów utrzymywanych w celach handlowych) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2010.1666/full>

Z badania z 2017 r. wynika, że zarówno państwa członkowskie, jak i przedstawiciele branży nie przeprowadzali częstych ocen skutków dyrektywy. Audyty przeprowadzane przez DG ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności oraz warsztaty przeprowadzone w 2017 r. z udziałem państw członkowskich dostarczyły podstawy dla następujących wniosków dotyczących skutków dyrektywy dla dobrostanu ptaków.

Systemy produkcji zasadniczo nie zmieniły się w porównaniu do stanu sprzed wejścia w życie dyrektywy – jednodniowe pisklęta umieszcza się w kurniku, na podłożu pokrytym materiałem ściółkowym (np. słomą, zrębkami, torfem lub papierem). Wprowadzono ulepszenia w kurnikach oraz w zakresie jakości środowiska, ponieważ pewne państwa członkowskie wycofały starsze typy kurników, które nie były w stanie spełnić wymogu utrzymywania średniej wilgotności względnej wewnątrz kurnika poniżej 70 % w okresie 48 godzin przy temperaturze na zewnątrz poniżej 10 °C. Okazało się, że wspomniana niezdolność prowadzi również do wysokich poziomów zapalenia skóry opuszki podeszwowej, a monitorowanie tego ostatniego wskaźnika także przyczyniło się do wprowadzenia ulepszeń w kurnikach.

Większość systematycznych ulepszeń wprowadzono zatem przy użyciu środków mających na celu wyeliminowanie zapalenia skóry opuszki podeszwowej, a nie w drodze wybiórczych kontroli gospodarstw. Działania mające na celu zaradzenie wysokim poziomom kontaktowego zapalenia skóry obejmowały również uśmiercanie ptaków w młodszym wieku, przed wystąpieniem problemów z poruszaniem się, co zapobiegało pogorszeniu dobrostanu ptaków. Uważa się, że również utrzymywanie odpowiedniej ściółki przez cały cykl życia stada przyczynia się do obniżenia występowania chorób, takich jak kokcydioza czy martwicze zapalenie jelit, co prowadzi do poprawy zdrowia ptaków.

Wnioski z innych prac przeprowadzonych przez DG ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności w ramach planu działania Komisji w zakresie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe¹⁷ również pośrednio wskazują na korzystny wpływ przyjęcia wspomnianych środków na zdrowie stad drobiu. Istnieją zwłaszcza dowody na to, że w tych państwach członkowskich, w których szczególnie nacisk położono na kwestie dobrostanu, zdrowia i higieny, znacznie ograniczono konieczność stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych (innych niż kokcydiostatyki) do celów leczenia typowych chorób lub w ogóle uniknięto takiej konieczności¹⁸.

W dyrektywie zapewniono dobre ramy umożliwiające zagwarantowanie dobrostanu kurcząt rzeźnych i chociaż ocena punktowa zapalenia skóry opuszki podeszwowej nie jest określona na szczeblu UE, wykorzystanie tego wskaźnika doprowadziło do najbardziej systematycznej poprawy dobrostanu zwierząt.

¹⁷ https://ec.europa.eu/health/amr/sites/amr/files/amr_action_plan_2017_en.pdf

¹⁸ http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=121

6 KOSZTY WDROŻENIA DYREKTYWY

Z badania z 2017 r. wynika, na podstawie ankiety przeprowadzonej w państwach członkowskich, że koszty wdrożenia dyrektywy oszacowano w sześciu państwach członkowskich i nie były one porównywalne. Udokumentowane koszty wdrożenia, zarówno coroczne, jak i jednorazowe, były związane z kosztami ponoszonymi przez opiekunów w związku z koniecznością spełnienia bardziej szczegółowych wymogów, kosztami dla władz związanymi z dodatkowym personelem i sprzętem do pomiaru parametrów środowiskowych oraz kosztami administracyjnymi i produkcyjnymi dla branży.

Zgodnie z badaniem z 2017 r. w ogólnym ujęciu państwa członkowskie i branża nie uważają, by wdrożenie dyrektywy wiązało się ze znaczącymi skutkami finansowymi. Jedynymi państwami członkowskimi, które przywoływały wysokie koszty, były Niemcy i Zjednoczone Królestwo. Zgodnie z szacunkami Zjednoczonego Królestwa w oparciu o ocenę skutków przeprowadzoną przed wdrożeniem dyrektywy przewidywano koszty coroczne i jednorazowe w wysokości około 71,1 mln EUR, które trzeba będzie ponieść w okresie ośmiu lat. Główne koszty wynikały z podjętej przez Zjednoczone Królestwo decyzji zakazującej działalności gospodarstw w warunkach najwyższego zagęszczenia hodowli. Według badania z 2017 r. koszty te zostały poniesione przez branżę, niemniej gotowość konsumentów do płacenia za produkty gwarantujące wyższe standardy dobrostanu zwierząt zrównoważyły koszty niższego zagęszczenia hodowli i niższej produkcji. W Niemczech nie przeprowadzono oceny skutków; niemniej zarówno władze, jak i branża są zdania, że wdrożenie dyrektywy wiązało się ze znacznymi kosztami, ponieważ przed jej wprowadzeniem poziomy zagęszczenia hodowli wynosiły od 45 kg/m² do 50 kg/m², a niższa produkcja wynikająca z niższych poziomów zagęszczenia hodowli wprowadzonych dyrektywą oznaczała koszty, które musiała ponieść branża. Zgodnie z szacunkami Niemców roczne koszty administracyjne i koszty produkcji dla branży wyniosły 2,7 mln EUR, nie uwzględniając przychodów utraconych wskutek zmniejszenia zagęszczenia hodowli w celu zapewnienia zgodności z dyrektywą. W pozostałych państwach członkowskich koszty związane z wdrożeniem były różne – od nieistotnych do 6 mln EUR rocznie w przypadku hodowców w Finlandii.

Monitorowanie wskaźników w rzeźni postrzegano jako czynnik generujący koszt spowodowany zarówno dodatkowym czasem pracy pracowników rzeźni, jak i urzędowych lekarzy weterynarii (np. szacunkowe koszty związane z kontrolami w rzeźniach w Republice Czeskiej wyniosły około 1,3 mln EUR).

Chów kurcząt rzeźnych jest dużym i rosnącym sektorem gospodarki rolnej w UE, dającym zatrudnienie znacznej liczbie osób. Przywóz i wywóz w większości się równoważą i nie odnotowano żadnych znaczących kosztów wynikających z wdrożenia dyrektywy. Działanie w warunkach niższego zagęszczenia hodowli nie miało negatywnego wpływu na konkurencyjność sektora w różnych państwach członkowskich.

7 WNIOSKI

Chów kurcząt rzeźnych stanowi ważną część gospodarki rolnej UE i zgodnie z informacjami zgromadzonymi w ramach badania z 2017 r. wdrożeniu dyrektywy nie towarzyszyły żadne znaczące koszty. Dyrektywa zapewniła ramy, dzięki którym państwa członkowskie poprawiły zarządzanie oraz warunki panujące w pomieszczeniach dla kurcząt rzeźnych, co miało pozytywne skutki dla zdrowia i dobrostanu ptaków.

Kontrole oparte na monitorowaniu zapalenia skóry opuszki podeszwowej stanowią najlepsze rozwiązanie umożliwiające wykazanie poprawy dobrostanu zwierząt. Kontrole tego rodzaju są najskuteczniejszym i najefektywniejszym sposobem na ustalenie hierarchii priorytetów w zakresie kontroli gospodarstw. Również władze i opiekunowie mieli możliwość zmierzenia postępów i utrzymania standardów w oparciu o rzeczywiste wyniki w dziedzinie dobrostanu zwierząt, dzięki ocenom punktowym dotyczącym zapalenia skóry opuszki podeszwowej.

Państwa członkowskie posiadają wiedzę na temat kroków niezbędnych do wdrożenia systemów monitorowania zapalenia skóry opuszki podeszwowej, a dwie trzecie państw członkowskich ustanowiło już takie systemy.

Wybiórcze kontrole gospodarstw są wciąż ważną częścią każdego systemu kontroli, umożliwiającą w szczególności sprawdzenie zagęszczenia hodowli oraz weryfikację prawidłowości zarządzania i warunków w pomieszczeniach, a także innych zasobów.

W poszczególnych państwach członkowskich zastosowano różne maksymalne poziomy zagęszczenia hodowli, a możliwe negatywne skutki wysokiego zagęszczenia hodowli zostały złagodzone dzięki zastosowaniu surowszych wymogów oraz monitorowania opartego na skumulowanym wskaźniku śmiertelności dziennej. Uważa się, że wysokie wskaźniki śmiertelności są często spowodowane warunkami w wylęgarniach lub w stadach rodzicielskich, niemniej nie są znane działania podejmowane przez władze, które miałyby na celu zajęcie się tym podejrzeniem. Właściwa ocena wymogów o charakterze bardziej technicznym, takich jak wymogi związane z wentylacją, mających wpływ na dobrostan kurcząt, również stanowi dla władz wyzwanie.

Komisja będzie nadal współpracować z państwami członkowskimi w celu rozpowszechniania przykładów dobrych praktyk w dziedzinie kontroli oraz z państwami członkowskimi i przedstawicielami branży nad wytycznymi dotyczącymi zarządzania gospodarstwem.